

Захист прав споживачів

навчальна дисципліна

Тема: Правові основи захисту прав споживачів в Україні

1. Виникнення законодавства про захист прав споживачів у світі
2. Загальна характеристика законодавства про захист прав споживачів в Україні
3. Конституційні гарантії захисту прав споживачів
4. Міжнародні стандарти в сфері захисту прав споживачів

Список рекомендованої літератури:

- Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. ст. 356.
- Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. ст. 379.
- Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 р. № 3390-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 47. ст. 531.
- Резолюція 39/248 Генеральної Ассамблеї ООН "Руководящие принципы для защиты интересов потребителей" від 09.04.1985 р. сайт url: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_903#Text.
- Про реалізацію окремих положень Закону України "Про захист прав споживачів": постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 № 172 сайт url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-п#Text>.
- Про затвердження положень щодо захисту прав споживачів: постанова Верховної Ради України; Положення від 25.01.1995 № 26/95-ВР. сайт url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26/95-вр#Text>

Список рекомендованої літератури:

- Дудла І.О. Захист прав споживачів: Навч. посібник. К.: Центр учб. літ., 2007. 448 с
- Завертнева-Ярошенко В. А., Кисель А.С. Проблеми гармонізації законодавства України та Європейського Союзу в сфері захисту прав споживачів. *Правова держава*. № 29. 2018. С. 95-101.
- Зверєва О.В. Захист прав споживачів. Навч. посібник. К.: Центр учб.літ., 2007. 192 с.
- Захист прав споживачів: Стандарти ЄС та України. П. Браунмюль, Р. Байко, Л. Васильєва Київ, 2016. 40 с.
- Ткачук О. М. Закон України "Про захист прав споживачів": постатейний показчик правових позицій Верховного Суду України (практика 2011-2018 років). Харків. Право, 2019. 200 с.
- Черняк Цивільно-правовий статус споживача у контексті адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. Ю. Черняк; В.о. НДІ приват. права і підприємництва Нац. акад. прав. наук України. К.2011. 19 с.
- Яновицька Г.Б. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Яновицька Г.Б.; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2021. 32 с.

1. Виникнення законодавства про захист прав споживачів у світі

Норми, спрямовані на захист прав споживачів містилися практично у всіх зводах законів з найдавніших часів:

- ранні закони іудеїв та стародавніх єгиптян прописували, як обходитися з м'ясом;
- звід законів Хамураппі регулював відносини кредиту, якості товарів та послуг, відповідальність за продаж неякісних товарів, ціноутворення;
- у Стародавньому Китаї існувала посада ринкового інспектора;
- в 1200 році англійський король Іоан Безземельний видав указ про покарання обважувальників на ринках;
- в Австрії у XV ст. для покарання продавця розбавленого або прокислого молока примушували його випивати все неякісне молоко.
- у Франції в XVII ст. покупці протухлих яєць мали право закидати ними їх продавця.
- В Росії засновником захисту прав споживачів, у певній мірі, вважається Петро I, що видав Указ від 2 січня 1723 р. “О качестве”

-
-
- У 1936 році була заснована спілка споживачів США.
 - Аналогічні організації виникли в 1951 році у Франції та Німеччині, в 1957 році – у Великобританії, в 1960 році – в Канаді.

 - У 1960 році при ООН засновано Конс'юмерс Інтернешенл (Consumers International) – **Міжнародну Організацію Споживчих товариств та незалежних споживачів**, яка об'єднує майже 200 країн світу, членом якої з 1997 року є Україна.

- 15 березня 1962 року Президент Сполучених Штатів Америки Джон Кеннеді вперше офіційно окреслив права людини як споживача, ухваливши “Біль про права споживачів”.
-

- *В ньому визначено чотири права:*

на безпеку товарів та послуг;

на інформацію;

на вибір;

бути вислуханим у суді, якщо першими трьома правами нехтують.

- В 1973 році XXV сесія Консультативної Асамблеї Євросоюзу ухвалила “Хартію захисту споживачів”.

- В 1985 році Генеральна Асамблея ООН затвердила “Керівні принципи захисту інтересів споживачів”, які повинні використовуватися урядами країн світу при реалізації політики захисту інтересів споживачів.

2. Загальна характеристика законодавства про захист прав споживачів в Україні

- Права споживачів гарантуються Конституцією України (ст. 42).
- Частина 4 статті 42 Конституції України проголошує, що «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів».
- У процесі формування споживчого законодавства України після проголошення незалежності умовно можна виокремити **три основні етапи**.
- *Перший етап* починається з прийняття Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет України», Закону України «Про захист прав споживачів» (1991 р.), інших законодавчих актів.
- *Другий етап* пов'язаний з прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України.
- *Третій етап* характеризується посиленням державного захисту прав споживачів, гармонізацією законодавства України із законодавством ЄС.

Вітчизняне законодавство у сфері захисту прав споживачів

Перша група законодавчих актів регулює відносини, в яких споживач виступає як безпосередній учасник.

До законодавчих актів цієї групи можна віднести:

- закони України – “Про захист прав споживачів” від 12.05.1991 р., “Про туризм” від 15.09.1995 р., “Про бібліотеки та бібліотечну справу” від 27.01.1995 р., “Про музеї та музейну справу” від 29.06.1995 р., “Про транспорт” від 10.11.1994 р., “Про залізничний транспорт” від 04.07.1996 р., “Про автомобільний транспорт” від 09.04.2001 р., “Про страхування” від 07.03.1996 р., “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р., “Про соціальні послуги” від 19.06.2003 р., “Про телекомунікації” від 18.11.2003 р., “Про культуру” від 14.12.2010 р., “Про освіту” від 23.05.1991 р., “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. та ін.;
- постанови Кабміну України – “Правила побутового обслуговування населення” від 16.05.1994 р. та ін.;
- накази Мінекономіки України – “Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами” від 11.07.2003 р. № 135, “Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами” від 19.04.2007 р. № 104, «Правила роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства» від 24.07.2002 № 219 тощо.

Вітчизняне законодавство у сфері захисту прав споживачів

Другу групу споживчого законодавства складають нормативні акти, що регулюють відносини, в яких споживач не бере безпосередньої участі.

- До нормативно-правових актів цієї групи можна віднести затверджене Постановою КМУ “Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів ” від 02.09.2015 № **667** та ін.
- Це також Закони України: «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000, «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 17.06.2001 р., «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 02.12.2010 р., тощо.

Вітчизняне законодавство у сфері захисту прав споживачів

До третьої групи споживчого законодавства відносимо закони та нормативні акти, що регулюють засоби та механізми забезпечення прав споживачів.

До основних законодавчих актів належать:

- закони України – “Про забезпечення санітарного й епідеміологічного благополуччя населення” від 24.02.1994 р., “Про екологічну експертизу” від 09.02.1995 р., “Про лікарські засоби” від 04.04.1996 р., “Про рекламу” від 03.07.1996 р., “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 07.06.1996 р., “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” від 23.12.1997 р., “Про захист економічної конкуренції” від 11.01.2001 р., “Про підтвердження відповідності” від 17.05.2001 р., “Про стандартизацію” від 17.05.2001 р., “Про стандарти, технічні рішення та процедури оцінки відповідності” від 01.12.2005 р., “Про дитяче харчування” від 14.09.2006 р., “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів” від 31.05.2007 р., “Про загальну безпечність нехарчової продукції” від 02.12.2010 р., “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” від 02.12.2010 р., “Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції” від 19.05.2011 р. та ін.

Джерела права у сфері захисту прав СПОЖИВАЧІВ

1. **Конституція України (статті 3, 24, 42, 55, Розділ 8 Конституції України)**
2. **Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ** (наприклад, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Резолюція 39/248 Генеральної Асамблеї ООН "Керівні принципи для захисту інтересів споживачів» від 09.04.1985, Директиви Європейського Парламенту та Ради про загальну безпеку продукції, про певні аспекти продажу споживчих товарів та відповідні гарантії тощо)
3. **Закони (кодифіковані та некодифіковані):** Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та ін.

Джерела права у сфері захисту прав споживачів

1. Підзаконні нормативно-правові акти (у тому числі накази Держспоживслужби)
2. Рішення Конституційного Суду України (Рішення Конституційного Суду України від 28 листопада 2013 року № 12-рп/2013, Рішення Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 (справа про захист прав споживачів кредитних послуг)
3. Рішення Європейського Суду з прав людини (Рішення ЄСПЛ у справі «Кузнєцов та інші проти Російської Федерації» (заява № 184/02), Рішення ЄСПЛ у справі «Серявін та інші проти України» (Заява № 4909/04), Рішення ЄСПЛ у справі «Проніна проти України» (Заява № 63566/00) тощо)

3. Конституційні принципи захисту прав споживачів

1. Принцип гуманізму (ст. 3 Конституції України).

2. Принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України, Рішення КСУ від 02.11.2004 № 15-рп/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання)

3. Конституційний принцип рівноправ'я (ст. 24 Конституції України)

3. Принцип невідчужуваності та непорушності основних прав і свобод (статті 21, 22, ч. 1 ст. 157 Конституції України).

5. Принцип безпосередньої дії прав і свобод людини і громадянина (ч. 3 ст. 8 Конституції України)

6. Принцип невичерпності прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України (ст. 22 Конституції України)

7. Принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права

4. Міжнародні стандарти в сфері захисту прав споживачів

- *Керівні принципи для захисту інтересів споживачів, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 9 квітня 1985 р.*, стали підґрунтям для розвитку принципів захисту прав споживачів в Україні.

Міжнародний досвід споживачів у Керівних принципах висвітлюється у чотирьох розділах:

- пріоритетні напрямки;
- загальні принципи;
- керівні принципи;
- міжнародне співробітництво
— та 46 статтях.

*Керівні принципи для захисту інтересів споживачів,
прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 9 квітня 1985 р.*

- *До загальних принципів відносяться:*
- розробка, укріплення та продовження активної політики захисту інтересів споживачів;
- виокремлення пріоритетних для держави напрямків забезпечення захисту прав споживачів;
- недискримінація населення при здійсненні державної політики щодо захисту прав споживачів,
- розповсюдження дії нормативно-правових актів держави на всіх суб'єктів господарювання, незалежно від місця реєстрації та знаходження, якщо вони здійснюють діяльність на території цієї держави.

Пріоритетні напрямки (цілі) своєї діяльності в сфері захисту інтересів і прав споживачів:

- сприяти країнам у встановленні та подальшому забезпеченні належного захисту свого населення як споживачів;
- допомагати у створенні структур виробництва та розподілення, здатних задовольнити потреби та запити споживачів;
- заохочувати високий рівень етичних норм поведінки тих, хто пов'язаний з виробництвом та розподіленням товарів та послуг для споживачів;
- сприяти країнам у боротьбі із шкідливою діловою практикою підприємств на національному і міжнародному рівнях, яка негативно позначається на споживачах;
- допомагати у створенні незалежних груп споживачів;
- розширювати міжнародне співробітництво в галузі захисту інтересів споживачів;
- заохочувати створення ринкових умов, які надають споживачам найширший вибір при найнижчих цінах.

Директиви ЄС

- Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/95/ЄС від 03.12.2001 про загальну безпеку продукції
- Директива 1999/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.05.1999 про певні аспекти продажу споживчих товарів та відповідні гарантії.
- Директива 98/6/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16.02.1998 року про захист споживачів при зазначенні цін на товари, що пропонуються споживачам.
- Директива 2005/29/ЄС про недобросовісну комерційну практику
- Директива 2011/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.10.2011 р. про права споживачів, яка стосується укладення дистанційних договорів та договорів, укладених поза діловими приміщеннями тощо

Базові принципи, що мають пріоритетне місце на сучасному міжнародному просторі у сфері захисту прав споживачів:

- право вибору
- право на інформованість
- право на задоволення основних потреб
- право на безпеку
- право бути вислуханим
- право на відшкодування
- право на споживчу освіту
- право на здорове навколишнє середовище

Дякую за увагу!